

Azərbaycan Respublikası Elm və Təhsil Nazirliyi
Lənkəran Dövlət Universiteti

Təsdiq edirəm
Tədris məsələləri üzrə prorektor v.i.e:
 dos. Zaur Məmmədov
"07" yanvar 2026-cı il

Fənn sillabusu:

İxtisasın şifri və adı: 7007008 - Torpaqşünaslıq və aqrokimya.

İxtisaslaşma: Torpaqşünaslıq

Fakültə: "Aqrar və mühəndislik"

Kafedra: "Aqrar elmlər"

I.Fənn haqqında məlumat:

Fənnin adı: "Torpaq coğrafiyası" (İşçi tədris proqramı "Aqrar elmlər" kafedrasının 12 sentyabr 2025-ci il tarixli 01 Nəli protokolu ilə təsdiq edilmişdir).

Kodu: MUMF-03

Tədris ili: I (2025/2026)

Semestr: II (yaz)

Tədris yükü: Cəmi 150 saat. Auditoriya saati – 30 (15 saat mühazirə, 15 seminar).

Tədris forması: Əyani

Tədris dili: Azərbaycan dili

AKTS üzrə kredit: 5

II. Müəllim haqqında məlumat: Coğ.ü.f.d., dos. Heydərova Aynur Vəliağa qızı (mühazirə və seminar)

Məsləhət günləri və saat: IV gün saat 13:00-15:00

E-mail ünvanı: heyderova_1974@mail.ru

Kafedranın ünvanı: Lənkəran ş., Füzuli küçəsi, 170 A

III. Tövsiyyə olunan dərslik, dərs vəsaiti və metodik vəsaitlər:

Əsas:

1. Cəfərov M.İ. Torpaqşünaslıq (I hissə) Bakı, "Maarif", 1982
2. Məmmədov Q.Ş. "Torpaqşünaslıq və torpaq coğrafiyasının əsasları." Bakı, "Elm", 2007
3. Həsənov Ş.G., Əsgərova M.M. "Torpaq coğrafiyası torpaqşünaslığın əsasları ilə" Bakı, 2010
4. Dokuchaev V.V. Torpaq coğrafiyası
5. Brady N.C., Weil R.R. The Nature and Properties of Soils

Əlavə:

6. Cəfərov M.İ. "Torpaqşünaslıq", Bakı - "Elm" – 2005
7. Həbibov T.C. Ümumi geologiya. I hissə, Bakı 2011, 336 s.
8. Мехтиев Ш.Ф. Геология Азербайджана. Геоморфология. Гл.3 Изд-во АН Азерб. ССР, Баку, 1952, с.210
9. FAO. World Reference Base for Soil Resources
10. UNEP Soil Degradation Reports

IV.Prerekvizitlər: Fənnin tədrisi üçün öncədən başqa fənnin tədrisi vacib deyil.

V.Korekvizitlər: Bu fənnin tədrisi ilə eyni vaxta başqa fənlərin də tədris olunmasına zərurət yoxdur.

VI. Fənnin təsviri və məqsədi: Torpaqşünaslıq bir elm kimi torpaqdan səmərəli istifadə və kənd təsərrüfatı istehsalatının əsas sahəsidir. Torpağın münbitliyi onun əsas keyfiyyət nişanəsidir.

Torpaq onu itirdikdə qeyri-məhsuldar bir süxura çevrilir. İnsan torpağı gübrələmək və becərməklə, suvarmaqla, alaqarla mübarizə aparmaqla və s. dəyişdirir. Onun münbitliyi də insan zəhmətinin məhsulu kimi dəyişərək yaxşılaşır, yaxud münbitliyi itirilir. Bu xüsusiyyətlər torpaq resurslarına son dərəcə diqqətli yanaşmağı və daim torpaqların münbitliyinin artırılması qayğısına qalmağı tələb edir.

Torpağın öyrənilməsi və onun elmi əsaslarının dərinəndən dərk edilməsi insanın təsərrüfat fəaliyyətinin düzgün istiqamətlənməsi, kənd təsərrüfatı istehsalının düzgün planlaşdırılması üçün çox zəruridir.

Torpaqda gedən mürəkkəb bioloji, geokimyəvi və fiziki-kimyəvi proseslərin öyrənilməsi ətraf mühitin mühafizəsi üzrə tədbirlərin həyata keçirilməsi, qiymətli mineral sərvət yataqlarının axtarışı, müxtəlif mühəndis-tikinti obyektlərinin tikilməsi üçün böyük əhəmiyyət kəsb edir.

Torpaqşünaslıq fənninin əsas məqsədi kənd təsərrüfatı bitkilərinin istehsalının mütərəqqi və sabit artımını təmin etmək, torpaq münbitliyinin qorunması və artırılmasının qayğısına qalmaqdır. Buna nail olmaq üçün zonal torpaq tiplərinin coğrafi arealları, onların strukturası və regional xüsusiyyətləri, əmələgəlmə şəraiti, morfologiyası, təsnifat sxeminə uyğun olaraq mənşəyi və diaqnostikası, fiziki-kimyəvi və mineraloji xassələri, mühafizəsi, kənd təsərrüfatında istifadəsi və münbitliyini artırmaq yollarını öyrənmək lazımdır.

VII. Davamiyyətə verilən tələblər Fənn üzrə semestr ərzində buraxılmış auditoriya saatlarının ümumi sayı Elmi Şuranın 16 may 2024-cü il tarixli qərarına uyğun olaraq davamiyyət meyarları nəzərə alınmaqla müyyən olunmuş həddən yuxarı olduğu halda tələbə həmin fəndən imtahana buraxılmır, onun həmin fənn üzrə akademik borcu qalır.

VIII. Qiymətləndirmə: Tələbələrə biliyi 100 ballı sistemlə qiymətləndirilir. Bundan 50 balı tələbə semestr ərzində, 50 balı isə imtahanda toplayır. Semestr ərzində toplanan 50 bala aşağıdakılar aiddir: 20 bal seminar və laboratoriya dərslərində fəaliyyətinə görə, 30 bal kollokviumların nəticələrinə görə. Qiymətləndirmə zamanı Elmi Şuranın 16 may 2024-cü il tarixli qərarına uyğun olaraq meyarları nəzərə alınır. İmtahanda qazanılan balların maksimum miqdarı 50-dir. İmtahan biletinə bir qayda olaraq fənni əhatə edən 5 sual daxil edilir. Qiymət meyarları aşağıdakılardır:

- 10 bal – tələbə keçilmiş materialı dərinəndən başa düşür, cavabı dəqiq və hərtərəflidir.
- 9 bal – tələbə keçilmiş materialı tam başa düşür, cavabı dəqiqdir və mövzunun mətnini tam açə bilir.
- 8 bal – tələbə cavabında ümumi xarakterli bəzi qüsurlara yol verir.
- 7 bal – tələbə keçilmiş materialı başa düşür, lakin nəzəri cəhətdən bəzi məsələləri əsaslandırə bilmir.
- 6 bal – tələbənin cavabı əsasən düzgündür.
- 5 bal – tələbənin cavabında çatışmazlıqlar var, mövzunu tam əhatə edə bilmir.
- 4 bal – tələbənin cavabı qismən doğrudur, lakin mövzunu izah edərəkən bəzi səhvlərə yol verir.
- 3 bal – tələbənin mövzudan xəbəri var, lakin fikrini əsaslandırə bilmir.
- 1-2 bal – tələbənin mövzudan qismən xəbəri var.
- 0 bal – suala cavab yoxdur.

Tələbənin imtahanda topladığı balın miqdarı 17-dən az olmamalıdır. Əks təqdirdə tələbənin imtahan göstəriciləri semestr ərzində tədris fəaliyyəti nəticəsində topladığı bala əlavə olunmur. Semestr nəticəsinə görə yekun qiymətləndirmə (imtahan və imtahanaqədərki ballar əsasında)

№	Bal	Qiymət	
		Sözlə	Hərflə
1.	91 – 100	əla	A
2.	81 – 90	çox yaxşı	B
3.	71 – 80	Yaxşı	C
4.	61 – 70	Kafi	D
5.	51 – 60	qənaətbəxş	E
6.	50 və ondan aşağı	qeyri – kafi	F

IX. Davranış qaydalarının pozulması: Tələbə Universitetin daxili nizam-intizam qaydalarını pozduqda əsasnamədə nəzərdə tutulan qaydada tədbir göröləcək.

X. Təqvim mövzu planı: Mühazirə - 15 saat, seminar - 15 saat. Cəmi - 30 saat.

№	Mühazirə	Mühazirə	Seminar	Tarix
	I kollokvium mövzuları			
1.	Mövzu 1. Torpaq coğrafiyasının predmeti, məqsədi, vəzifələri və tədqiqat metodları Plan: 1. Torpaq coğrafiyasının tədqiqat predmeti, məqsədi, vəzifələri 2. Torpaqların coğrafi yayılması, formalaşması və	2	2	

	<p>torpaq əmələgətirən amillərlə (iqlim, relyef, bitki örtüyü) əlaqəsi</p> <p>3. Əsas metodlar: müqayisəli-coğrafi, kartoqrafik (xəritələşdirmə), çöl tədqiqatları, sistemli təhlil və torpaqların təsnifatı və diaqnostikası, Mənbə: [1;2;3;5;7]</p>			
2.	<p>Mövzu 1. Torpaq örtüyünün formalaşmasında coğrafi amillər Plan:</p> <p>1. Torpaq örtüyünün formalaşmasında iqlim,rütubət və temperaturun təsiri 2. Torpaq örtüyünün formalaşmasında relyef, canlı orqanizmlər və zamanın rolu. Mənbə: [1;3;4;7;8;9]</p>	2	2	
3.	<p>Mövzu 1. Torpaqların zonallıq qanunauyğunluqları Plan:</p> <p>1 Coğrafi enliklər üzrə dəyişmə: 2. Dokuçayev qanunu: 3. Coğrafi təbəqənin qanunauyğunluqları Mənbə: [3;4;5;7;8]</p>	2	2	
4.	<p>Mövzu 1. İqlim qurşaqları və torpaq tipləri Plan:</p> <p>1. Əsas iqlim qurşaqları və torpaq tipləri: 2. Azərbaycanın iqlimi və iqlim tipləri Mənbə: [2;3;4;7;9]</p>	2	2	
II kollektivium mövzuları				
5.	<p>Mövzu 1. Dağlıq və düzən ərazilərin torpaq coğrafiyası Plan:</p> <p>1. Düzən ərazilərin torpaq coğrafiyası 2. Dağlıq ərazilərin torpaq coğrafiyası Mənbə: [1;3;4;5;8;10]</p>	2	2	
6.	<p>Mövzu 1. Antropogen təsirlər və torpaq örtüyünün dəyişməsi Plan:</p> <p>1. Texnogen çirklənmə 2. Torpağın deqradasiyası 3. Torpaqların eroziyası Mənbə: [1;2;3;4;5;7;10]</p>	2	2	
7.	<p>Mövzu 1. Azərbaycanın torpaq coğrafiyası Plan:</p> <p>1. Azərbaycan torpaqlarının əsas xüsusiyyətləri 2. Azərbaycanın əsas torpaq zonaları: Mənbə: [1;3;4;5;9]</p>	2	2	
8.	<p>Mövzu 1. Torpaq resurslarının coğrafi qiymətləndirilməsi Plan:</p> <p>1. Keyfiyyət qiymətləndirilməsi 2. İqtisadi qiymətləndirilmə (Renta) 3. Məkan təhlili. Kadastr və tənzimləmə Mənbə: [2;3;4;5;8;9]</p>	1	1	
	Cəmi:	15 saat	15 saat	

XI.Fənn üzrə tələblər, tapşırıqlar: Aqrar yönümlü ixtisaslarda “Torpaq coğrafiyası” fənninin tədrisi mühüm əhəmiyyətə malikdir. Tələbələr fənnin öyrənilməsində bilməlidirlər:

- torpağın əmələgəlmə səbəblərini;
- torpağın tərkibini, fiziki, kimyəvi, mexaniki xassələrini;
- süxur və mineralların tərkibini, morfolojiyasını;

- torpağın coğrafi yayılma qanunauyğunluqlarını;
- torpaq örtüyünün zonal və regional xüsusiyyətlərini;
- aşınma prosesi və torpağın mineral və üzvi hissəsi haqqında;
- torpağın yaranmasında bioloji amillərin rolunu;
- Azərbaycan Respublikasının əsas torpaq tiplərinin səciyyəsinə;
- zonal torpaq tiplərinin coğrafi arealları, onların strukturası və regional xüsusiyyətləri, əmələgəlmə şəraiti, morfologiyası, təsnifat sxeminə uyğun olaraq mənşəyi və diaqnostikası, fiziki-kimyəvi və mineraloji xassələri, mühafizəsi, kənd təsərrüfatında istifadəsi və münbitliyini artırmaq yollarını;

XII.Fənnin tədrisi üçün nəzərdə tutulan tədris və öyrənmə metodları:

- mühazirə, praktiki tapşırıqlar;
- təqdimatlar və müzakirələr;
- müstəqil iş,araşdırma (məsələn, praktiki nümunələrlə iş)
- problemlərə əsaslanan tədris;
- sahə işləri;
- qrup qiymətləndirməsi;
- ekspert metodu;
-

XIII.Fənn üzrə təlim nəticələri FTN:

- Torpaq coğrafiyası fənninin əsas predmet, məqsəd və vəzifələrini təyin edə bilir.
- Torpaq örtüyünün zonallıq qanunauyğunluqlar üzrə dəyişməsinə fərqləndirir.
- Əsas iqlim qurşaqlarına görə torpaqların tipini təyin edir.
- Antropogen təsirlərin torpaq örtüyündə yaratdığı dəyişiklikləri qeyd etməyi bacarır.

XIV. Tələbələrin fənn haqqında fikrinin öyrənilməsi:

XV. Kollektivium sualları:

I kollektivium:

1. Torpaq coğrafiyasının tədqiqat predmeti.
2. Torpaqların coğrafi yayılması, formalaşması və torpaqəmələgətirən amillərlə (iqlim, relyef, bitki örtüyü) əlaqəsi
3. Torpaq coğrafiyasının müqayisəli-coğrafi, kartoqrafik (xəritələşdirmə) metodları
4. Çöl tədqiqatları, sistemli təhlil və torpaqların təsnifatı və diaqnostikası
5. Torpaq örtüyünün formalaşmasında iqlim,rütubət və temperaturun təsiri
6. Torpaq örtüyünün formalaşmasında relyef, canlı orqanizmlər və zamanın rolu
7. Coğrafi Enliklər üzrə Dəyişmə
8. Dokuçayev qanunu:
9. Coğrafi təbəqənin qanunauyğunluqları
10. Əsas iqlim qurşaqları və torpaq tipləri

II Kollektivium :

1. Düzən ərazilərin torpaq coğrafiyası
2. Dağlıq ərazilərin torpaq coğrafiyası
3. Antropogen təsirlər və torpaq örtüyünün dəyişməsi
4. Texnologiya Çirklənmə
5. Torpağın Deqradasiyası və eroziyası
6. Azərbaycan torpaqlarının əsas xüsusiyyətləri
7. Azərbaycanın əsas torpaq zonaları
8. Keyfiyyət Qiymətləndirilməsi
9. İqtisadi Qiymətləndirilmə (Renta)
10. Məkan Təhlili. Kadastr və Tənzimləmə

XVI. İmtahan sualları:

1. Torpaq coğrafiyasının tədqiqat predmeti
2. Torpaq coğrafiyasının məqsədi və vəzifələri
3. Torpaqların coğrafi yayılması, formalaşması
4. Torpaq əmələgətirən amillərlə (iqlim, relyef, bitki örtüyü) əlaqəsi
5. Əsas metodlar: müqayisəli-coğrafi, kartoqrafik (xəritələşdirmə)
6. Çöl tədqiqatları, sistemli təhlil və torpaqların təsnifatı və diaqnostikası
7. Torpaq örtüyünün formalaşmasında iqlimin rolu
8. Torpaq örtüyünün formalaşmasına rütubət və temperaturun təsiri
9. Torpaq örtüyünün formalaşmasında relyefin rolu
10. Torpaq örtüyünün formalaşmasında canlı orqanizm və zamanın rolu
11. Torpaqların zonallıq qanunauyğunluqları
12. Coğrafi enliklər üzrə dəyişmə
13. Dokuçayev qanunu
14. Coğrafi təbəqənin qanunauyğunluqları
15. Əsas iqlim qurşaqları
16. Torpaq tipləri
17. Azərbaycanın iqlimi və iqlim tipləri
18. Düzən ərazilərin torpaq coğrafiyası
19. Dağlıq ərazilərin torpaq coğrafiyası
20. Antropogen təsirlər
21. Torpaq örtüyünün dəyişməsi
22. Texnogen Çirklənmə
23. Torpağın Deqradasiyası
24. Torpaqların Eroziyası
25. Azərbaycan torpaqlarının əsas xüsusiyyətləri
26. Azərbaycanın əsas torpaq zonaları:
27. Torpaq resurslarının coğrafi qiymətləndirilməsi
28. Torpaq resurslarının keyfiyyət qiymətləndirilməsi
29. Torpaq resurslarının iqtisadi qiymətləndirilməsi
30. Məkan təhlili. Kadastr və tənzimləmə

“Torpaq coğrafiyası” fənninin sillabusu 7007008 – “Torpaqşünaslıq və aqrokimya” ixtisası
“Torpaqşünaslıq” ixtisaslaşmasının tədris planı və fənn proqramı əsasında tərtib edilmişdir.
Sillabus “Aqrar elmlər” kafedrasında müzakirə edilərək, təsdiq edilmişdir. (“07” yanvar 2026-
cı il, protokol № 05)

Fənn müəllimi:

dos.A.V. Heydərova

Kafedra müdiri:

dos. İ.C. Kərimov